

**ВІДОБРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ПРО ЖІНКУ В
АВСТРАЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

У статті окреслено основні гендерні стереотипи про жінку в австралійському художньому дискурсі, що лежать в основі формування художніх образів. Проаналізовано поняття художнього дискурсу. Визначено основні особливості образу жінки як етнокультурного утворення.

Ключові слова: *художній образ, образ жінки, гендерні стереотипи.*

Художній дискурс як феномен національної культури містить різні сторони людського буття, у тому числі й гендерний фактор. Гендерні дослідження дозволяють по-новому інтерпретувати й аналізувати художні тексти, як відображення картини світу, де наочно й глибоко втілюються чоловічий і жіночий погляд на світ, на взаємини статей. Найцікавішою в цьому плані, на наш погляд, є австралійська проза, яка відображає стан жінки в суспільстві й стереотипні уявлення про неї.

Аналізуючи образ жінки в художньому дискурсі, слід пам'ятати, що цей образ формується авторами в конкретному соціальному контексті й їх зміст відображає й визначається буденними уявленнями про бажаність і адекватність визначених характеристик жінки. Іншими словами, «образ жінки» як гендерний стереотип в художньому дискурсі залежить від політичних, соціальних і психологічних особливостей конкретного суспільства, у якому живе й творить автор, і яке описується в художньому творі. У художніх творах представлений той образ жінки, який є типовим для конкретного суспільства, бажаний і необхідний, відображає ті риси, які в певному суспільстві вважаються властивими жінці. Тому аналізуючи той чи інший образ жінки, також необхідно враховувати характеристики та

ідеологію того соціального шару, до якого належить жінка.

Об'єктом статті є образ жінки в австралійських художніх текстах. **Предметом** статті є специфіка об'єктивації гендерних стереотипів про жінку в австралійських художніх текстах. **Мета** статті полягає у визначенні засобів вербалізації гендерних стереотипів про жінку.

Актуальність статті обумовлена як її загальнокультурним інтересом до сучасної австралійської літератури, мало вивченої у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві, так і відповідністю загальним спрямуванням сучасних філологічних студій на встановлення характеру взаємодії мови – мислення – культури, на пошук новочасних методів аналізу механізмів творення етнокультурних словесних образів жінки в австралійській лінгвокультурі.

Теоретичною й методологічною основою дослідження стали положення когнітивної лінгвістики про мовну картину світу (М. Freeman, М. Johnson, G. Lakoff, M. Turner, G. Fauconnier, Л.І. Белєхова, С.А. Андрєєва, Л.В. Димитренко, С.О. Хахалова, Н.А.Чес, О.Й. Філіпчик, Н.В. Ярова, А.О.Колєсова) та когнітивної прагматики (Л.Р. Безугла, І.П. Сусов, І.С. Шевченко, R. Carston, G. Preyer).

Проведений нами аналіз показав, що в австралійському художньому дискурсі зустрічаються стереотипні уявлення про жінку, що відносяться до всіх видів діяльності людини й її станів, тому гендерні стереотипи про жінок в австралійських художніх текстах аналізуються за запропонованою Ю. Д. Апресяном схемою: зовнішність, вік, інтелект, мова, оскільки «людина мислиться насамперед як динамічна, діяльна істота. Вона виконує три різних типи дій – фізичні, інтелектуальні й мовні» [1, с.352], внутрішні характеристики, оскільки людині «властиві певні стани – сприйняття, бажання, знання, думки, емоції і т.п.» [там само] і соціальна сфера життя, тобто соціальний статус, професійна діяльність, оскільки людина певним чином бере участь у житті суспільства. Розглянемо гендерні стереотипи про жінок в австралійському суспільстві на прикладі художнього дискурсу за

запропонованою вище схемою детально.

Зовнішність. Відображення в лінгвокультурі стереотипного уявлення про зовнішність є значущим елементом мовної картини світу. Саме ці уявлення, пов'язані й з етнічним фенотипом, і з системою цінностей, і з уявленнями про красу, формують еталон зовнішності. Подібний еталон може бути розглянутий як тендерно обумовлений, має бінарну структуру, оскільки включає, по суті, два взаємопов'язаних і взаємообумовлених еталона: чоловічої та жіночої зовнішності. При цьому обидва еталони базуються на певних універсальних ознаках зовнішності людини взагалі, що детерміновано власне процесом еволюції. Крім того, кожен з цих еталонів володіє певним ступенем варіативності, що обумовлено, зокрема, вимогами й перевагами конкретного соціуму в рамках єдиної культури. Як зазначається, конкретні еталони зовнішності – сукупність відібраних на основі різного виду знань і колективного досвіду ознак, пов'язаних «з фізичними особливостями конституції статі й естетичними ознаками, що співвідносяться з цими особливостями» [2, с.41]. У фемінному концептуальному просторі ознака «зовнішність» грає велику роль і представлена великою кількістю лексичних одиниць, «у той час як в маскулінній концептуальній сфері «зовнішність» виступає лише в якості додаткової складової, отримуючи мовну об'єктивацію за допомогою невеликої кількості мовних одиниць» [3, с. 107]. Н. Вульф підкреслює, що красиве – атрибут жінок, яким вони прагнуть володіти, оскільки він робить їх більш привабливими в біологічному та сексуальному плані. На відміну від жінок, для чоловіків володіння цим атрибутом не є важливим, для них набагато важливіше мати красиву жінку [5, 18-28].

Зовнішність жінки в австралійській мовній картині світу представлена досить повно. До параметрів, за якими оцінюється жіноча зовнішність, відносяться особа, колір волосся, статура.

Згідно з даними нашої вибірки привабливість і краса жінки залишаються її основними пріоритетними рисами в усі часи, однак,

незважаючи на свою зовнішню консервативність, гендерні стереотипи суспільної свідомості дуже рухливі й мобільні, мають здатність практично миттєво реагувати на найменші зміни самої людини й навколишнього його середовища, тобто вони здатні динамічно змінюватися в процесі розвитку суспільства. Автор роману «Ті, що співають у терні» К.Маккалоу наводить приклад того, як зовнішність жінки зазнає трансформації в свідомості читача. Так, спочатку авторка використовує епітети (*the lovely dress, the dainty ashes-of-roses silk slippers with their two-inch heels, a very feminine figure...*), надалі змінює картину, використавши порівняння – *but in the face very like a horse eating an apple through a wire-netting fence.*

Half of him hated her appearance tonight, the short hair, the lovely dress, the dainty ashes-of-roses silk slippers with their two-inch heels; she was growing taller, developing a very feminine figure. And half of him was busy being terrifically proud of the fact that she shone all the other young ladies down. Miss Carmichael had the patrician features, but lacked the special glory of that red-gold hair; Miss King had exquisite blond tresses, but lacked the lissome body; Miss Mackail was stunning of body, but in the face very like a horse eating an apple through a wire-netting fence. Yet his overall reaction was one of disappointment, and an anguished wish to turn back the calendar. He didn't want Meggie to grow up, he wanted the little girl he could treat as his treasured babe. On Paddy's face he glimpsed an expression which mirrored his own thoughts, and smiled faintly. What bliss it would be if just once in his life he could show his feelings! But habit, training and discretion were too ingrained.

Вік. Психологи стверджують, що ні до чого на світі жінки не відносяться так уважно, з таким винятковим критично-оцінюючим почуттям, як до свого віку, причому вік сприймається не просто як певну кількість років, він включає в себе і те, як виглядає жінка, і навіть те, як вона себе веде. Знайдені нами приклади в художніх творах підтверджують це твердження психологів і доводять, що жінки завжди пам'ятають про вік і прагнуть робити все для того, щоб було важко однозначно відповісти, наскільки вона

зріла або молода:

“No, you haven’t. I’m the goad of your old age, that’s all. When you look at me I remind you of what you cannot do, because of age.”

*“You’re wrong. I have loved you. God, how much! Do you think my years automatically preclude it? Well, Father de Bricassart, let me tell you something. Inside this stupid body I’m still young—I still feel, I still want, I still dream, I still kick up my heels and chafe at restrictions like my body. **Old age is the bitterest vengeance our vengeful God inflicts upon us. Why doesn’t He age our minds as well?**” She leaned back in her chair and closed her eyes, her teeth showing sourly. “I shall go to Hell, of course. But before I do, I hope I get the chance to tell God what a mean, spiteful, pitiful apology of a God He is!”*

“You were a widow too long. God gave you freedom of choice, Mary. You could have remarried. If you chose not to remarry and in consequence you’ve been intolerably lonely, it’s your own doing, not God’s.”

У наведеному фрагменті роману авторка використовує риторичні запитання (*Why doesn’t He age our minds as well?*), тим самим спонукає читача до роздумів про вік.

Інтелектуальні здібності. Виділення гендерного чинника як одного з критеріїв розвитку інтелектуального потенціалу людини є відображенням глибокої багатовікової кризи людської свідомості, у результаті якої до сьогоденішнього дня найважливішою невирішеною проблемою залишається проблема дисбалансу «чоловічих» і «жіночих» цінностей, коли чоловік протиставляється жінці, а здоровий глузд, розум – емоційності та відсутності розуму.

За багато років на Заході, поряд з традиційними підходами до вивчення інтелектуального розвитку людини, виділилася група досліджень, у яких характеризується цей розвиток з точки зору приналежності людини до певної статі. Так англійський філософ і соціолог Г. Спенсер вважає, що надмірна захопленість розумовою діяльністю вкрай шкідлива для представниць жіночої статі, оскільки лише зменшує силу жінки, яка самою природою

призначена, у першу чергу, для продовження роду. Саме Г. Спенсер сформулював типове для цієї епохи висловлювання про шкоду жіночої освіти: «В наш час ми щодня бачимо молоду дівчину, організм якої замучений на все життя після курсу навчання в коледжі. Вона вічно скаржиться на нездоров'я, у неї поганий апетит, вона до того слабка, що майже не може ходити » [цит. за 4, с.117]. Жінкам ХХ століття доводилося боротися з закостенілим стереотипом уявлень про їх розумові здібності й доводити протилежне. Приклади підтверджують також і той факт, що досить часто жіноча «дурість» не сприймається в власне ментальному сенсі. Під дурістю розуміється необдуманість вчинків, надмірна емоційність, яка заважає прийняти раціональне рішення:

Upon the heels of which thought she wept miserably, succeeded in getting enough hold upon herself to tell herself not to be so stupid, twisted about and thumped her pillow in a fruitless quest after sleep, then lay defeated trying to read a script. After a few pages the words began traitorously to blur and swim together, and try as she would to use her old trick of bulldozing despair into some back corner of her mind, it ended in overwhelming her. Finally as the slovenly light of a late London dawn seeped through the windows she sat down at her desk, feeling the cold, hearing the distant growl of traffic, smelling the damp, tasting the sourness. Suddenly the idea of Drogheda seemed wonderful. Sweet pure air, a naturally broken silence. Peace.

Підводячи підсумки, можна сказати, що в проведеному нами дослідженні виявляються як типові гендерні характеристики, що характеризують «образ жінки» як гендерного стереотипу, так і гендерні характеристики, приписувані частіше жінкам, проте їх повною мірою можна віднести й до представників сильної статі, наприклад ревності, балакучість і т.д. Крім того, аналіз жіночих образів, створюваних в художніх творах австралійськими письменниками показує, що відбувається мінливість культурної репрезентації жіночої статі – нейтралізація фіксується в гендерному стереотипі негативною оцінкою, або її пом'якшенням в такий,

наприклад, ознаці, як соціальний статус (офіційний / неофіційний). Що стосується характеристик зовнішності, то «образ жінки» як гендерний стереотип стає менш консервативним і більш відвертим. Однак деякі характеристики залишаються незмінними, наприклад хитрість, розважливість, доброта, акуратність, що дозволяє нам з точністю говорити про те, що вони є характерними жіночими рисами характеру. Виділені тенденції мають універсальний характер, зумовлений загальними соціокультурними факторами глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян, Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания [Текст] / Ю. Д. Апресян // Избранные труды. Т. 2. Интегральное описание языка и системная лексикография. – М., 1995. – С. 317-354.
2. Болдырев, Н. Н. Концепт и значение слова [Текст] / В. М. Богуславский // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж, 2000. – С. 26.
3. Велик, Е. В. Лингвокультурологические и тендерные особенности лексики и фразеологии современного английского языка: дис. ... канд. филол. наук. [Текст] / Е. В. Велик. – М., 2003. – С. 107.
4. Нестерова, С. А. Образ английской и американской женщины в представлении современников: последняя треть XIX-начало XX веков: дис. ... канд. истор. наук [Текст] / С. А. Нестерова. - Самара, 2004. – 187 с.
5. Woolf, V. Women and Fiction [Text] N. Woolf// Gender. – Ebbw Vale, 1990. – P. 18-28.
6. McCullough Colleen «The Thorn Birds» / Colleen McCullough - Mass Market Paperback, Avon, - 2003, 692 p.

Oleksandra Makarova

THE REFLECTION OF GENDER STEREOTYPES ABOUT WOMAN IN AUSTRALIAN LITERARY DISCOURSE

The article outlines the main gender stereotypes about the woman in the Australian literary discourse that help to formate the images. The concept of literary discourse is analyzed. The main features of the image of women as ethno-cultural formation are defined.

Key words: image, image of woman, women stereotypes.

Александра Макарова

***ОТОБРАЖЕНИЕ ГЕНДЕРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ В
АВСТРАЛИЙСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ***

В статье обозначены основные гендерные стереотипы о женщине в австралийском художественном дискурсе, лежащие в основе формирования художественных образов. Проанализировано понятие художественного дискурса. Определены основные особенности образа женщины как этнокультурного образования.

Ключевые слова: художественный образ, образ женщины, женщины стереотипы.